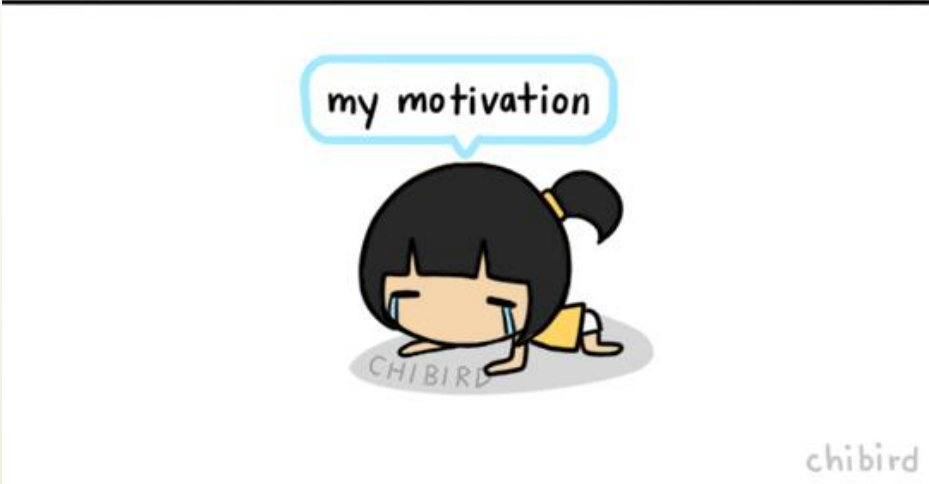
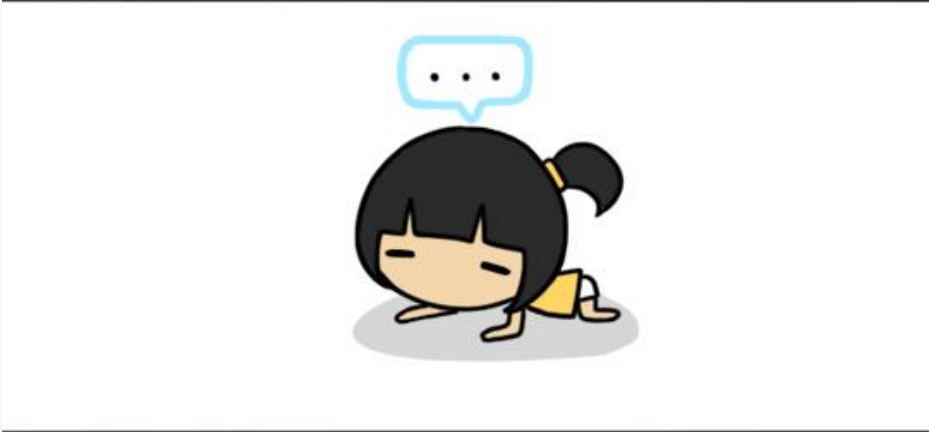
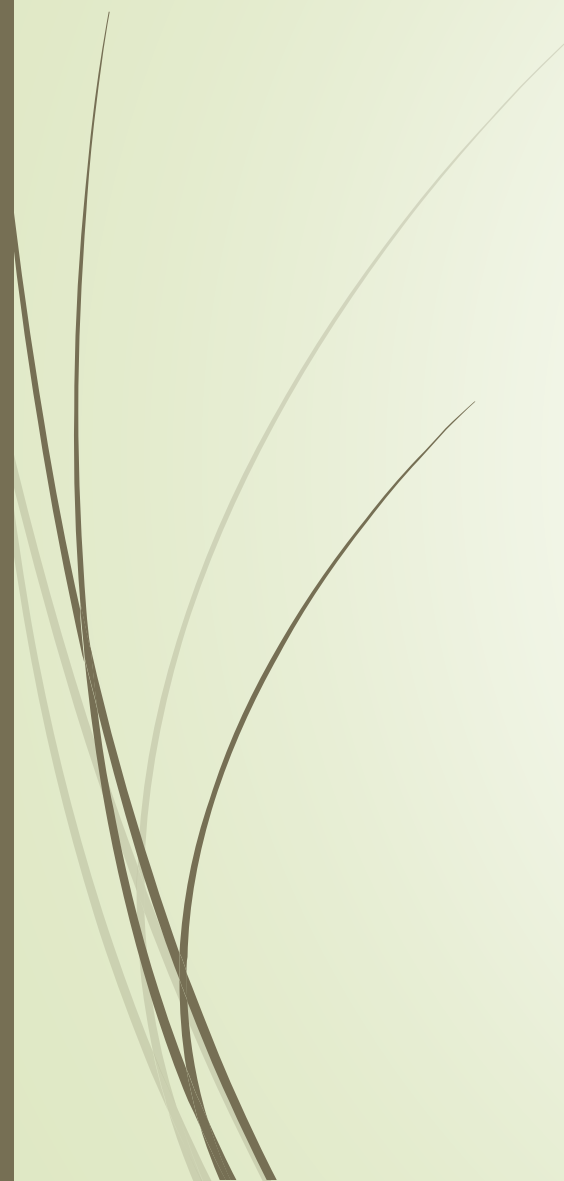

Çocuk Kitaplarında Yazınsal Şiddet ya da Otoriter Anlatım Biçemi

Prof. Dr. Selahattin Dilidüzgün
İstanbul Üniversitesi
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Çocuk kitaplarından beklentimiz nedir?

- Çocuk kitapları öncelikle birer sanat ürünü 'yazınsal' niteliğe sahip olan görsel ve sözel uyarılardan oluşan ürünlerdir.
- Geleneksel anlamda edebiyatın tanımından yola çıkmak çocuk edebiyatı ürünlerini anlama sürecinde hiçbir işe yaramaz.
- Çocuğa görelik ve
- Çocuk gerçekliğı ilkeleri kaçınılmaz birer koşuldur.

Çocuğa Görelilik

- "çocuğun düşlem gücüne seslenen, onun rahatça ve tat alarak okuyup anlayabileceği dili ve anlatımı içinde barındıran, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünden besleyen, kurgusu ve olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği bir düzeyde olan, dikkat dağıtıcı ayrıntılardan arıtılmış olan...« (H. Yurttaş)

Çocuk Gerçekliđi

- "... çocukların gerçekmiş gibi alımladıkları, fakat hiç de nesnel olmayan alımlama farklarının yakalanmasıdır"(Dilidüzgün)
- Başka deyişle dünyayı ve dünyanın nesnel gerçekliğini çocuklaşmadan çocukların bakış açıları ile görebilmektir.

Bu bağlamda çocuk kitaplarından şunları bekliyoruz:

- Okuma kültürünü geliştirmek; (Okuma kültürü erken yaşlarda başlayan ve yaşam boyu süren bir süreçtir.)
- okurlarının ilgilerini kapsadığı için çocukla rahat **iletişim** kurar,
- edebiyat okuma ya da yazınsal deneyimleri olmayanları bu konuda yüreklendirir.
- gerekli biçimde okuma ilgisi oluşturarak; (örneğin gerilim, komik öğeler, eylemin yoğunluğu ve özdeşleşme aracılığıyla) çocukların okumalarını güdüler;
- çocukların ve gençlerin aydınlanmalarını, deneyimlerinin artmasını, önyargılardan arınmalarını ve toplumsallaşmalarını koşutlayarak onların kimliklerini kazanmalarına yardımcı olur.

Çocuk kitaplarında ŞİDDET!

- ▶ Çocuk kitaplarında olumlayamadığımız birkaç önemli nokta:
 - ▶ ŞİDDET
 - ▶ CİNSELLİK
 - ▶ ÖĞRETİCİLİK (işaret parmağını sallarcasına sergilenen öğreticilik)
 - ▶ Çünkü öğreticilik edebiyat ve sanatın beklentilerinin tersine bir bilenin kendi doğrularını aktarmaya yönelik oluyor. Edebiyat ve sanatta bunu HİÇ istemiyoruz.
- ▶ İsteddiğimiz daha çok okuru birlikte düşünüp karar vermeye çeken bir tartışma paydaşı olarak gören anlayış.

İletişim, bireyin kendini gerçekleştirme aracıdır.

- Ben bugün burada çocuk kitaplarında sergilenen şiddet öğeleri üzerinde durmayacağım.
- Daha doğrusu, edebiyatın iletişimsel boyutunun önünü tıkayan ve okur olan **bireyin kendini gerçekleştirmesini önleyen şiddet türü** hakkında bir edebiyat metni aracılığıyla paylaşımlarda bulunacağım.
- Çünkü okuduklarıyla iletişim kuramayan ya da öğretici olan bir yazarın buyruğu altında kalmak bireyin bireyselliğinin ve kişisel düşüncelerinin BASTIRILMASI anlamına gelir.

Galtung'a göre şiddet tanımı:

- “...olumsuz etkenler nedeniyle insanların kendilerini bedensel ve ruhsal anlamda gerçekleştirememeleri” olarak tanımlanmaktadır.
- Oysa edebiyat okuru olmaktan beklentimiz metin ile iletişim kurarak bireyin kendini gerçekleştirmesidir.
- Peki edebiyat yoluyla bireyin kendini gerçekleştirmesi nasıl yapılıyor bir bakalım:

Halil ile Babası

Kıvrak Ömer, uzun bir "çüüüüü" çekerek boz eşeğini durdurdu. Ormanın içine dek gelmişlerdi. Oğlu Halil'e: "Semerin öte yanına çok de ineyim." Dedi. Halil, yorgun ayaklarını çekerek boz eşeğin yanına koştu. Bir eline hayvanın yularını dolayarak üzengiye çöktü. Kıvrak Ömer, elini semerin basına davadı, sıvrılarak vere indi. Bir taşın üzerine oturdu. Boz esek kuvruğunu havaya kaldırdı, uzun uzun anırdı. Halil, korkulu, ürkek gözleriyle çevresine bakıyordu. Sıkıntılıydı. Bir ara bakışları boz eşeğin semerindeki baltayla çakışınca içinde bir tiksinti duydu. Sirtını çam ağacının gövdesine dayadı, düşünmeye başladı. Kıvrak Ömer, oğlunu kısa bakışlarla süzerek: "Ne düşünüyorsun oğlum? Ne düşünüyorsun öyle kötü kötü?" dedi. Halil: "Hiç" diye yanıtladı babasını. Kıvrak Ömer, sesini sertleştirerek: "Ben senin ne düşündüğünü biliyorum oğlum. Sen ormanı, calıyı, cırpıyı düşünüyorsun değil mi? Sen daha cocuksun oğlum, çocuk... Bir yerler görmemişsin. Sana ne ağaçtan, ormandan? Eller kesiyor, biz neden kesmeyelim? Böyle şeyleri sil kafandan, sil. Halil, sirtını çamın gövdesinden avırdı, kollarını uzattı, esnedi. Yere eğildi, bir taş aldı. Ağaçların arasına fırlattı. Sonra babasının katı sesini duydu: "Halil, baltayı getir!" Bu balta sözü Halil'in kafasında şimşek gibi çaktı. Halil, istemeyerek baltayı alıp getirdi.

Kıvrak Ömer, genç bir çamı gösterdi. "Bak" dedi, "bu çam kolay kesilir. Haydi bakalım vur baltayı bedenine" Halil, ağacı dallarından beri süzdü. Dalları yemyeşildi çamın. Esen yel yapraklarından hoş bir ses çıkarıyordu. Ötüşen kuşlar vardı dallarda. Kıvrak Ömer, tekrar seslendi oğluna: "Ne bekliyorsun öyle? Haydi indir baltayı!" Halil, gözlerini babasının yüzüne devirdi. Balta tutan eli havaya kalkmadı. Bir daha süzdü çamın dallarını. İçinden: "Bu çama nasıl kıvılır?" dedi. Öylece sessiz kaldı orada. Kıvrak Ömer, bir hısımla Halil'in yanına geldi, baltayı çekip aldı elinden, olanca gücüyle çamın gövdesine indirdi. Balta, yumuşak bir ete gömülür gibi gömüldü. Kırmızı gevrek kabuklar toprağa döküldü. Sonra bir daha salladı baltayı. Bir büyük yonga ileriye doğru fırladı. Ağacın gövdesinden sarımtırak bir kan akıyordu. Balta sesini duyan kuşlar uçup gitti. Çam, olduğu yerde titredi. Dallardan gözyaşları dökülür gibiydi. Halil, baltanın gövdeye inişini görmemek için ikide bir gözlerini yumdu. Tüylere diken diken oldu. Daha fazla duramadı orada, karşıdaki yamaca geçti. Oradan geldikleri yola indi. Babası ardından: "Nereye gidiyorsun? Çabuk gel buraya!" diye bağırdı. Halil, o seslere hiç aldırmadı. Bir taşın üstüne oturdu. Ter içindeydi. Çamın gövdesindeki o derin yarayı görür gibi oldu. Çamlıktan cırcırböceklerinin sesleri geliyordu...

Öyküde neler oluyor?

- Baba ile oğul nedeni tam olarak bilinmese de ormana olasılıkla ağaç kesmeye gidiyorlar.
- Nedenini bilmiyoruz ama baba ağaçları ile de kesmek istiyor. (KÖTÜ yetişkin tiplemesi).
- Halil de nedenini bilmiyoruz ama inanılmaz derecede çevreci ve ağaçların kesilmesini istemeyen başka bir tipleme. (nedenselliğin eksik olması.)

Somut Şiddet geleri:

- Babanın kızarak bir hıŐımla baltayı Halil'in elinden kapması,
- Genç bir fidanı kolay kesileceėi gerekçesiyle Halil'e göstermesi,
- Kızdıktan sonra babanın baltayı **olanca gücüyle ağaca vurması**,
- Baltanın ağacı **yumuşak bir ete gömülür gibi** girmesi,
- Ağaçtan **sarımtırak bir kan akması** (reçine),
- Ağacın dallarının **titremesi**.

Ya edebiyat yoluyla okurlara uygulanan ŞİDDET:

- Somut olarak dile getirilen Şiddet öğelerinin dıŐında okuma sürecinde okurlara uygulanan bir Şiddet daha var: YAZINSAL ŞİDDET.
- Yazarın metni aslında son derece çevreci.
- Dođal olarak yazarın beklentisi bütün okurların Halil ile özdeşleşmesi ve çevre dostu olmaları.
- Aslında bir edebiyat metninin anlattığı ile kast ettiğinin bu kadar açık ele verilmemesi gerekiyor.
- Yani yazarın metni çokanlamlı değil, açıkça verildiği tek anlamlı: AĐAÇLARA ZARAR VERMEYELİM.

OTORİTER ANLATIM BİÇEMİ

- Bu tür metinlere otoriter anlatım biçimli metinler diyoruz.
- Yani yazarın kafasındaki doğruyu her okur aynen almak zorunda. Başkaca bir anlam çıkartmak çok güç.
- Öyleyse, bir edebiyat metninden beklenen okurun da düşünceleriyle metinden çıkarımlar yaparak kendini gerçekleştirme olanağının önü daha baştan kapatılmış oluyor.
- Yani bir anlamda edebiyat metni doktriner bir anlayışla okuru tek bir yöne sürükleme aracı oluyor.
- Bu yaklaşımı son derece otoriter ve şiddetli buluyorum.

Yazınsal Şiddet ya da Otoriter Anlatım Biçemi

- Bu metinde;
- Okurun kendini gerçekleştirip bir soru çerçevesinde düşünmesinin ve tartışmasının önün kesildiği için ŞİDDET var.
- Yazarın kafasındaki doğrunun (bu metinde bu iletiyi kuşkusuz hepimiz kabul ediyoruz.)
- Ya yazarın kafasındaki doğru sapkın bir doğru olaydı.
- O zaman aynı anlatım biçimiyle okurları kendi doğrularına sürükleyip istemeyeceğimiz bir noktaya getiremez miydi?

İşte bu yüzden otoriter anlatım biçemli metinler:

- Okurun kendini gerçekleştirmesini önler,
- Doktriner bir anlayışla yalnızca belli doğruları aşlamayı öngörür. (Buradaki iletiyi onaylasak bile böyle bir anlayışı edebiyat açısından kabul edemeyiz.)
- Düşüncenin önünü açacağına onu kısırlaştırır.
- Böyle metinler BİREY değil KUL kültürünü geliştirmenin aracı olur.

BU DURUMDA...

- Edebiyat niteliğine sahip olmak demek:
 - Bireyin düşüncelerini yönlendirmeden ona oyunsu bir alan yaratan metinlerdir.
 - Düşünceyi esir alan değil, önün açan metinlerdir,
 - Yoksa bireyin kendini gerçekleştiremesini edebiyat aracılığıyla yapılan şey farklı türde de olsa
- BİR ŞİDDETTİR.

BU YIL HIÇ GÜN IŞIĞI İLE UYANDINIZ MI?

Kaç kez güneşin doğuşunu izlediniz?

Bir neden yokken kaç kişiye armağan aldınız?

Kaç sabah yolda bir kediyi okşadınız?

Bu yıl yeni doğmuş bir bebek parmağınızı sıkıca tuttu mu hiç?

Ve siz onu hiç kokladınız mı?

Kaç kez kuşlara yem attınız?

Bu yıl kaç kez gökkuşağı gördünüz?

Bir çiçeği dalındayken kokladınız mı?

Çimlere uzandığınız oldu mu?

YAYILIN ÇİMENLERİN ÜZERİNE
ACELE EDİN!
ER YA DA GEÇ
ÇİMENLER YAYILACAK ÜZERİNİZE.....

Jacques Prevert

TEŞEKKÜR EDERİM...